

NDZAWULO YA DYONDZO YA LE GAUTENG
XITHIFIKHEYITI XA XIKAMBELO XA LE HENHLA

XITSONGA XA RIRIMI RA VUMBIRHI
NHLAWULO WA LE HENHLA
(Papila ra Vumbirhi)

XIYENGE XA A
VUTLHOKOVETSERI

Xikolokolo nguvu ya Pitori – J.M. Magayisa

XIVUTISO XA 1

- 1.1.1 Muphati u tsundzuxa jaha leri ri lavaka ku tshika nsati hikwalaho ka swiphiso swa ndyangu. Mutlhokovetseri u tsundzuxa jaha leri leswaku ri vulavurisana ni nsati wa rona hi leswi swi ri karhataka ematshan'wini yo ya byela vanhu van'wana. (5)
- 1.1.2 Mutlhokovetseri u vula leswaku u n'wi hlawurile entlaweni wa vanhwanyana. (2)
- 1.1.3 (a) Hi wena u n'wi dyuhariseke. (3)
- (b) Mutlhokovetseri u hlamusela leswaku a nga ha ri lontshwa hikuva u n'wi tswalerile vana vo tala. (3)
- (c) Mutlhokovetseri u hlamusela leswaku a nga n'wi tumbeteli nchumu a n'wi byele leswi nga mbilwini ya yena. (3)
- (d) Mutlhokovetseri u tsundzuxa jaha leswaku wansati loyi hi yena masungulo na mahetelelo. (3)
- (e) Mutlhokovetseri u hlamusela leswaku va ta hambanyisiwa ntsena hi rifu. (3)
- 1.1.4 Mutsari u hlamusela leswaku rirhandzu ra vona hi leri ri tiyeke, hikuva rirhandzu leri ri tiyisiwile hi swingwavila leswaku ri tiya, mutsari u tirhisile rito sukumbela ka va xiyimeri xa xingwavila. (3)
- 1.15 (a) Eka ntila wo sungula mutsari u hi hlamusela hi ndlela leyi a rhandza nhwana wa yena ha kona. A a n'wi rhandza hi mbilu ya yena hinkwayo a ku tele vanhwanyana lavo saseka vo dyondzeka kambe a tihlawulela yena ntsena. (3)
- (b) Eka ntila wa 3 mutlhokovetseri u hi hlamusela leswaku jaha leri ku tlhela ri ya sungula ehansi na wun'wana wansati, swi ta tika hikuva a n'wi rhandza a ha rhandzeka hambu swi ri tano rirhandzu ra ha tele embilwini ya yena. Exikarhi ka vutomi bya vona va hanyile nkarhi wo leha. (3)

- (c) Eka ntila wa 4 mutlhokovetseri u ya emahlweni na ku tsundzuxa jaha leswaku va hanyile swin'we minkarhi yo leha kutani a nga fanelanga ku tshika vutomi bya vona byi onheka hikokwalaho ka nkoka wu nga onhiwi hi swirhalanganyi swo ka swi nga pfuni nchumu va rivala laha va humaka kona swin'we. (3)
- (d) Eka ntila wa 17 mutlhokovetseri u tshinya jaha hi ku ri byela leswaku ri nga gegi nsati wa rona naswona ti nga teki ta muti ri byela vanhu va le handle. U fanele ku tshama ehansi a n'wi byela leswi a swi lavaka o ta n'wi dyondza a n'wi tiva loko a vabya na loko a tsakile. (3)
- (e) Eka ntila wa 4 mutlhokovetseri u tsundzuxa jaha leswaku va fambe mpfhuka wo leha na nsati wa yena evuton'wini. Jaha leri ri fanele ku hlamusela nsati wa rona hinkwaswo leswi ri vilerisaka. Marito lawa ya seketeriwaka hi ntila "Mi tlhavile maxangu hi tlhari ra vun'we". (3)

[40]

XIYENGE XA B NTLANGU

Xihlovo xa le mahlweni madlayisa torha – J.M. Baloyi

XIVUTISO XA 2

- 2.1.1 Matixisa / Xixurhana. (2)
- 2.1.2 Hikuva a xi lava ku averiwa mavhengele lawa nuna wa xona a a ri na wona. (2)
- 2.1.3 A nga nyikiwanga vhengele u nyikiwile ntsena rirhandzu. (2)
- 2.1.4 Saleleni Xixurhana. (2)
- 2.1.5 Hlamalani. (2)
- 2.1.6 Xi ehleketa ku herisa vutomi bya nuna wa xona hi ku ya eka xigevenga xin'wana xi ya xi kombela leswaku xi sula xikandza xa nuna wa xona. (2)
- 2.1.7 Gemba. (2)
- 2.1.8 Xi fikile xi kombela leswaku Gemba u fanele a pfumela leswi a n'wi tholaka a n'wi tholela ku dlaya nuna wa yena hikuva a nga lavi ku n'wi nyika mabindzu. (5)
- 2.1.9 Xi dlaye muchayeri wa bazi ra ka Hefu-hefu. (2)
- 2.10 Ku nyikiwa kotara ya rifumo ra Xixurhana. (2)
- 2.1.11 Emikhukhwini leyi nga le hansi ka xintshabyana xa Gerere. (4)

- 2.1.12 Tsakani. (2)
- 2.1.13 Tsundzukani. (2)
- 2.1.14 Ina, hikuva u vutisile Matixisa leswaku u va a ya lava yini emikhukhwini, hikuva lokhixi hinkwaro ra Mapatapata ra swi tiva leswaku u fambela emikhukhwini. (1)
- 2.1.15 A ku nga ri ntirho wo olova, leswi swi seketela hi marito ya Gamba loko a ku:"ndzi na mfanelo yo tiva hinkwaswo mayelana na ntirho lowu, ndzi nga si tlhandleka mavoko ya mina.U nga rivali leswaku ntirho lowu u ndzi byarisaka wona i tlakula va xurhe. Ndzi fanele ku khendza-khendza hinkwaswo khwatsi. (5)
- 2.1.16 A tshembisiwile ku n'wi xavela xikanyakanya. (2)
- 2.1.17 Ntangha ntlhanu. (1)
- [40]

**XIYENGE XA C
HUNGU-TSALWA**

Ntsendzeleki – G.S. Khosa

XIVUTISO XA 3

- 3.1.1 Fumani. (2)
- 3.1.2 Hikuva a swi tiva leswi swi nga endleka eka Ntsendzeleki tlhelo Ntsendzeleki a nga swi tiva leswaku u tikile. (2)
- 3.1.3 A a dyondzela vudokodela. (2)
- 3.1.4 Hikuva a swi tiva leswaku hi yena a nga vanga leswaku Ntsendzeleki a vabya. (1)
- 3.1.5 Moses Mnisi High,ntangha nkaye. (2)
- 3.1.6 Baloyi. (2)
- 3.1.7 Madizi. (1)
- 3.1.8 Nqhumathini a ri wa ka Xokane. (2)

- 3.1.9 N'wa-Masingi. (1)
- 3.1.10 Tingana. (1)
- 3.1.11 Ntiyiso. (1)
- 3.1.12 Hikuva a tsalele Fumani papila a n'wi kombela leswaku a thya n'wana vito, kambe Fumani loko a hlamula papila a hambanyisa mapapila a teka ra Beauty a ri posela Ntsendzeleki ra Ntsendzeleki a ri posela Beauty. (2)
- 3.1.13 Hikuva a swi tiva leswaku Ntsendzeleki u ta karhala a famba na n'wana wa yena. (2)
- 3.1.14 Hikuva u kumile papilla leri a ri tsalerile Fumani leswaku a thya n'wana vito kambe papila a ri vuyangi na nhlamulo leyinene, ri vuye ri ri leri ri nga paluxa vuhava bya Fumani xikan'we na swihundla leswi a swi endla swa vugangu exikolweni ri tlhela ri vula leswaku Ntsendzeleki u ta karhala a famba a nge n'wi teki. Mhaka leyi u tshamile na yona a nga yi byelangi mana wa Fumani. (5)
- 3.1.15 Papila leri a nga ri kuma ri huma eka Fumani ri hlamuserile leswaku yena na Fumani a va ha ri swihlangi naswona yena u ta cata na Beauty loyi a nga tihlawulela yena, Ntsendzeleki u ta famba. (4)
- 3.1.16 Beauty. (2)
- 3.1.17 E-e,hikuva Beauty a siyile nuna wa yena ekaya loyi a n'wi lovorile.Yena na Fumani a vo hungasa tani hileswi a va ri swin'we exikolweni va tlhela va endla tidyondzo to fana. (5)
- 3.1.18 A ri mudyondzisi. (1)
- 3.1.19 Nuna wa Beauty u vile a twa timhaka ta leswaku nsati wa yena u rhandzana na muchudeni un'wana kutani a ya exikolweni a fika a lava Fumani. (2)

[40]

**XIYENGE XA D
SWIRUNGULWANA**

Ntlhontlho – W.R. Chauke

XIVUTISO X1 4

- 4.1.1 Khomela. (1)
- 4.1.2 Makume-mbirhi mbirhi {22yrs}. (1)
- 4.1.3 R900.00 (1)
- 4.1.4 Roseline u hlamuserile n'wana wakwe leswaku wansati un'wana na un'wana u fanele ku tivekela mali exihundleni, laha nuna wakwe a nga ta tsandzeka ku yi fikela. (2)

- 4.1.5 Mbithini a fanele ku pfula xibukwana xa xihundla ebangini, a tumbeta mali kona. (2)
- 4.1.6 U hlamoserile leswaku evuton'wini ku hanyiwa hi vutlhari ka xisaniwa ka tumbetelaniwa. (3)
- 4.1.7 R100.00 (1)
- 4.1.8 Roseline. (1)
- 4.1.9 Maseru. (1)
- 4.1.10 Sambhoko. (1)
- 4.1.11 1954,ePitori. (2)
- 4.1.12 (a) Vo tala a va n'wi lumbeta ku dlaya ,va ku u dlaye nuna a endlela ku sala a dya swa nyuku wa Sambhoko na swigangu swa yena. (2)
- (b) Van'wana a va n'wi tiva swinene a ri mufarisi ni musweki wa byalwa. (2)
- 4.1.13 Siku rin'wana Sambhoko u lo pfuka a lovile a nga vabyangi, rifu ra Sambhoko ri hundzuke mihlolo emutini wa Alexandra. (2)
- 4.1.14 R4,708,79c (1)
- 4.1.15 Hembela. (2)
- 4.1.16 Huhwa. (2)
- 4.1.17 R10 000,00 (1)
- 4.1.18 Masingita. (2)
- 4.1.19 Khomela u yile ebangini a ya hundzula akhawunti ya Mbithini yi ya eka yena,kutani va bangi va n'wi nyikile tifomo leswaku a ti tata, kutani Mbithini a tisayina. (2)
- 4.1.20 Mbithini na mana wakwe va pfukile va ya ebangini ku ya kutsula mali yi nghenisiwa eka akhawunti ya mana wakwe. Loko va fike va tsala etifon'weni, kutani a ya eka mabalani ku ya nyiketiwa mali.
- Mbithini u byeriwile leswaku a nge kumi mali loko Khomela a nga sayinangi tifomo, leswi swi hlamoserile Mbithini, u byele va bangi leswaku i mali ya yena. Va bangi va n'wi byele leswaku mali i ya Khomela. Mbithini u hume ebangini a hlundzukile swinene, kutani va sungulula ku holova na mana wakwe endzeni ka bangi. Mana wa Mbithini u byerile Mbithini leswaku a tiholele eka Khomela yena a nge tshami na phuphula ro famba ri xiseteriwa hi vavanuna. (8)

[40]

KUMBE

Xa mina i Tinyeleti – Freddy Rikhotso

- 5.1.1 Banana (2)
- 5.1.2 Makhwada (2)
- 5.1.3 (a) Tihanci (2)
- (b) Timbhongolo (2)
- (c) Tibayisikiri (2)
- (d) Mimovha (2)
- 5.1.4 Xikatsi (2)
- 5.1.5 1938 (2)
- 5.1.6 Ri huma eka Xisuthu xa N'walungu,ri vula Makhwatla a pudi. (4)
- 5.1.7 Manqina ya mbuti. (2)
- 5.1.8 1989, Gavaza. (4)
- 5.1.9 Official Colonial Land Company. (2)
- 5.1.10 Mboweni (2)
- 5.1.11 Rigudzwe, Hosi Mhlava. (2)
- 5.1.12 Keulen Farm. (2)
- 5.1.13 Vun'anga. (2)
- 5.1.14 (a) A endla mali
- (b) Ku hundzula munhu a va xilo xo fana ni ximanga.
- (c) Ku tumbuluxa tinjiya ti sungula ku thamukathamuka.
- (d) Ku tlhaviwa hi tlhari kambe ri nga ngheni ekhwirini.
- (e) Va kandza ehenhla ka yena kambe a nga twi ku vava.

Swimbirhi ntsena (4)

[40]**80**